

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Рада молодих учених Університету Ушинського

Історико-філологічний факультет

Кафедра всесвітньої історії та методики її навчання

«ІСТОРИЧНА НАУКА В УМОВАХ ВІЙНИ ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ»

12 березня 2026 року

Збірник матеріалів

Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

Одеса, 2026

УДК: 930.2 + 930.85 + 94

DOI: <https://doi.org/10.24195/HistoricalStudies2026>

*Рекомендовано вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол № 13 від 30 квітня 2026 р.)*

Рецензенти:

Покась М. С. – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин, політології та соціології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Атаманюк З. М. – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Історична наука в умовах війни очима здобувачів вищої освіти та молодих учених: збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. Одеса: Університет Ушинського, 2026. 142 с.

До збірника увійшли матеріали всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої дослідженню наступних концептуальних питань сучасної історичної науки: історія Стародавнього світу та Середніх віків, історія Нового часу, проблеми новітньої історії та сучасності, Історія дипломатії та міжнародних відносин, історія війн та військової справи. А також матеріали в сфері методики навчання історичних дисциплін в закладах освіти, що значно розширює дослідницькі межі.

Матеріали, подані у збірнику будуть корисними для науковців, освітян та всіх хто прагне вдосконалити освітній процес та сприяти розвитку сучасної історичної науки.

**«Історична наука в умовах війни очима здобувачів вищої освіти
та молодих учених»**

12 березня 2026 року

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова:

Красножон Андрій Васильович – ректор Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор історичних наук, професор.

Заступники голови:

Музиченко Ганна В'ячеславівна – проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор політичних наук, професор.

Кон Олена Олександрівна – декан історико-філологічного факультету ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», кандидат філологічних наук, доцент кафедри словянського мовознавства.

Ковальський Станіслав Валентинович – кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Члени оргкомітету:

Окорокова Віра Вікторівна – доктор філософських наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Добролюбська Юлія Андріївна – доктор філософських наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Яновська Лариса Григорівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Зміст		
Історія Стародавнього світу та Середніх віків		
Гузєря С. Ю.	До критичного перегляду карнавальної концепції М. М. Бахтіна	8
Дабіжа О. С.	Місце ронінів у японському суспільстві	15
Жимолостнова В. В.	Елліністичні освітні моделі та розвиток архітектурної освіти в середньовічному арабо-ісламському світі	19
Історія Нового часу		
Беляков Д.	«В Ялті не буває зими»: погода й клімат Криму в текстах мандрівників кінця XVIII – початку XX ст.	27
Добролюбська Ю. А.	Міхаель Константінос – грецький лікар та історик медицини XVIII століття	29
Єклема М. А.	Конфесійна історіографія марійних центрів Речі Посполитої: досвід о. Вацлава Новаковського	33
Русєв І. І.	Історіографічний аспект трансформації ролі самурайства в японському суспільстві доби періоду Мейдзі	37
Теплякова Є. Е.	Єзуїтські місії в новій Франції як простір міжкультурної взаємодії XVII ст.	40
Шевченко О. Ю.	Аболіціонізм у США в середині XIX ст.: ідеологічні засади та основні етапи руху	46
Проблеми Новітньої історії та сучасності		
Бессонов Р. О.	Передумови і створення британського Арабського бюро в роки Першої світової війни	52
Нікорчук А. Д.	Кінець «Братерства і єдності»: Демонтаж культу особистості Тіто	56

Єклема М. А.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 032 Історія та археологія
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
(м. Одеса, Україна)

КОНФЕСІЙНА ІСТОРІОГРАФІЯ МАРІЙНИХ ЦЕНТРІВ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ: ДОСВІД О. ВАЦЛАВА НОВАКОВСЬКОГО

Марійні центри Речі Посполитої були не лише осередками культу, але й важливими просторами формування конфесійної, культурної та національної ідентичності. Їхня історія творилася паралельно у двох вимірах: у фактичному (подієвому) та у наративному (інтерпретаційному). Саме другий вимір — історіографічний — часто визначав сприйняття святині значно сильніше, ніж архівний факт [3].

Особливо показовим є досвід капуцинського історика — о. Вацлав Новаковський (1829 – 1903) (OFMCar), який у XIX ст. створив одну з найбільш впливових конфесійних моделей опису марійних центрів. Його підхід дозволяє розглянути ширший феномен: як саме формувалася конфесійна історіографія марійних святинь Речі Посполитої та яку роль вона відігравала у культурно-політичному контексті [1].

У XVIII столітті, після трьох розподілів Речі Посполитої, марійні центри стали простором збереження релігійної та національної пам'яті. Історіографія святинь перестала бути суто хронікальною і набула виразного конфесійного характеру.

До ключових ознак конфесійної історіографії належать: сакралізація історичного простору, інтерпретація історичних подій у категоріях Провидіння, поєднання архівного матеріалу з агіографічною традицією та націоналізація культу (особливо у польській традиції) [3]. Найвідомішими прикладами цих стали історіографії Ясної Гури у Ченстохові (суч. Польща), Бердичівської малої базиліки (суч. Україна), Острої Брами у м. Вільнюсі (суч. Литва) та Львівська архікафедра (суч. Україна) [6-9].

Для того, щоб краще розуміти його підхід, хочеться розглянути його життєвий шлях. Він народився 19 липня 1829 року в Бобрівці (за іншою версією, в Курилівці) в сім'ї власників місцевого маєтку Лукаша та Клотилди, уродженої Коржелінської. Навчався в Кшеменці та Варшаві, займаючись націоналістичною

діяльністю. З 1850 по 1858 рік працював бібліотекарем у Костянтина Свідзінського в Сульгостві. Через два роки вступив до ордену капуцинів у монастирі в Любартові. Там же завершив новіціат, а пізніше також у монастирі в Любліні. Його вступ до ордену був пов'язаний з його аскетичною натурою. В ордені він склав обітницю вічного посту.

З початком Січневого повстання 1863 року, ще будучи семінаристом, вступив до польських військ. Він був ключовою фігурою у підтримці бойових дій на Поділлі та в Литві, виконуючи там місії, а також був членом Крайового уряду в Люблінській області. У 1864 році його було заарештовано та заслано до Сибіру (так зване «сілення»). Під час процесії каторжників він зустрів свого брата Кароля (художника), засудженого до каторжних робіт у шахтах. Вважаючи себе здоровішим та фізично сильнішим, він підкупив охоронців у конвої, дозволивши йому помінятися місцями з братом і таким чином бути відправленим на каторжні роботи в Іркутськ та Усол (його брат Кароль зрештою помер в Іркутську). Його також депортували на озеро Байкал. Після смерті Кароля він назвав себе і був відправлений до Тунки, місця заслання духовенства. Він провів загалом вісім років у засланні.

Після звільнення з каторги його інтернували в Одесі. Звідти він поїхав на Волинь та Поділля, потім до Галичини, а пізніше до Познані. Він вирушив до Парижа та вступив до трапїстського монастиря, але не знайшов очікуваного. Після подальших років мандрів він прибув до Кракова та вступив до капуцинського монастиря. 1 лютого 1880 року він прийняв таїнство священницького рукоположення від кардинала Альбіна Дунаєвського. Відтоді він залишався в Кракові як пустинник і присвятив себе літературній праці.

Він був автором монографій та історичних трактатів, переважно про кінець XVIII століття. Опублікував низку історичних праць. Використовував псевдоніми «Едвард із Сульгостів» та «Болеслав Шварце». Грав активну роль у національному житті. У листопаді 1900 року він познайомився з Люціаном Риделем та Ядвігою Миколайчик у костелі Святої Марії. Станіслав Виспянський згадував його проповіді у «Визволенні» (у заявах проповідника). Він помер 9 січня 1903 року в Кракові. Його було поховано в капуцинській гробниці на Раковицькому цвинтарі в Кракові 12 січня 1903 року [6].

О. Новаковський працював у традиції католицької апологетики, але водночас активно використовував історичні джерела. Його метод можна охарактеризувати як синтез архівного пошуку, усної традиції, літургійних текстів та теологічної інтерпретації.

У його працях марійна святиня постає не лише як об'єкт історії, а як сакральний суб'єкт історії. Наприклад, при описі марійних центрів колишньої Речі Посполитої він наголошував на безперервності культу, підкреслював роль чернечих орденів та трактував коронації ікон як історичні кульмінації.

Такий підхід відповідав потребам часу: після повстань та русифікації історія святині ставала формою духовного опору. Для того, щоб пояснити це, треба взяти дві книги о. Вацлава Новаковського (O cudownym obrazie Najśw. Maryi P. Ostrobramskiej. Wiadomość historyczna (1895) та O cudownym obrazie Najśw. Maryi P. Berdyczowskiej. Wiadomość historyczna (1897))[7, 8]. Якщо порівняти ці дві книги, можна побачити спільну модель:

1. давність культу
2. чудотворність ікони;
3. випробування через війни;
4. відродження як знак Божої опіки.

Це не лише історична схема — це богословсько-історична модель. Святиня в такому наративі стає символом «вірності народу Марії».

У працях о. Новаковського та його сучасників марійні центри Речі Посполитої функціонують як духовна мапа втраченої держави. Конфесійна історіографія XIX століття часто поєднувала релігійний та національний дискурси. Зокрема, марійні центри, згідно з польською традицією — ставали знаками польської католицької спадщини, а у литовському та українському контексті — набували багатоконфесійного значення.

Це особливо видно при аналізі святинь у Львові, Вільнюсі чи Бердичеві, де релігійна пам'ять перепліталася з етнокультурною багатошаровістю. Методологічно важливо не редукувати ці центри до сучасних національних рамок, а розглядати їх у просторі Речі Посполитої як поліетнічної та багатоконфесійної держави [6-8].

Досвід о. Новаковського є цінним не лише як історичний приклад, але і як методологічний виклик. Він демонструє на прикладі святинь як конфесійна історіографія формує колективну пам'ять, як святиня стає центром історичного наративу та як релігійний дискурс впливає на історичну інтерпретацію.

Сучасний дослідник, працюючи з марійними центрами Речі Посполитої, має враховувати багатонаціональний контекст країни (як поляки уживалися з різними етносами), різні конфесійні інтерпретації (католицькі костели і православні церкви) та політичні трансформації регіону.

Таким чином, аналіз праць о. Новаковського дозволяє поєднати історіографію, теологію та культурну антропологію в єдиному дослідницькому полі. Конфесійна історіографія марійних центрів Речі Посполитої є не просто жанром церковного письма, а складним інтелектуальним феноменом. Досвід о. Вацлава Новаковського демонструє, як історія святині може виконувати функцію духовної мобілізації та збереження ідентичності. Для сучасного дослідника його спадщина є прикладом того, як поєднувати джерельну базу з богословською інтерпретацією, уникати редукціонізму та розуміти святиню як історико-культурний організм.

Література

1. Іванов О. Католицькі центри України: історія і сучасність. Харків, 2021.
2. Мельник І. Релігійні практики та сакральні простори України. Львів, 2019.
3. Петров О. Марійські святині у культурній пам'яті. Київ, 2016.
4. Dąbrowski J. Maryjne sanktuaria Rzeczypospolitej. Kraków, 1921.
5. Dybaś B. Sakramentaria i kult maryjny na ziemiach Rzeczypospolitej. Poznań, 2003.
6. Edward Zygmunt Nowakowski – Wikipedia, wolna encyklopedia. *Wikipedia, wolna encyklopedia*. URL: https://pl.wikipedia.org/wiki/Edward_Zygmunt_Nowakowski (data dostępu: 18.02.2026).
7. Nowakowski E. O cudownym obrazie Najświętszej Maryi Panny Berdyczowskiej. Kraków : Drukarnia Władysława L. Anczyca i Spółki, 1897. 41 s. URL: https://pl.wikisource.org/wiki/O_cudownym_obrazie_Najświętszej_Maryi_Panny_Berdyczowskiej (data dostępu: 18.02.2026).
8. Nowakowski E. O cudownym obrazie Najświętszej Maryi Panny Ostrobramskiej w Wilnie. Kraków : Drukarnia Władysława L. Anczyca i Spółki, 1897. 48 s. URL: https://pl.wikisource.org/wiki/O_cudownym_obrazie_Najświętszej_Maryi_Panny_Ostrobramskiej_w_Wilnie (data dostępu: 18.02.2026).
9. Janocha A. Krótki życiorys o. Waclawa Nowakowskiego, kapucyna (Edwarda z Sulgostowa). Kraków: Drukarnia „Czasu“, 1903. 108 s. URL: [https://pl.wikisource.org/wiki/Krótki_życiorys_o._Waclawa_Nowakowskiego,_kapucyna_\(Edwarda_z_Sulgostowa\)](https://pl.wikisource.org/wiki/Krótki_życiorys_o._Waclawa_Nowakowskiego,_kapucyna_(Edwarda_z_Sulgostowa)) (data dostępu: 18.02.2026).

Наукове видання

**«ІСТОРИЧНА НАУКА В УМОВАХ ВІЙНИ ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ»**

Збірник матеріалів
Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

м. Одеса, 12 березня 2026 р.

Електронне видання. Підписано до друку 01.05.2026 р.
Формат 60 x 90 1/16 Умовн. друк. арк. 8,7
Наклад – 150 прим.